

Măștile poeziei, măștile poetului

Andra TISCHER

Colegiul Național „Octavian Goga” Sibiu
“Octavian Goga” National College, Sibiu

Personal e-mail: tischer_andra@yahoo.com

The Mask of the Poetry, The Mask of the Poet

The masks of the poet are, in fact, the masks of Poetry, in its endeavour to reveal the most profound nuances of the spirit, embodied in symbolic, archetypal figures. One single, dedicated love becomes, in two different texts (a poem and a love letter) and in two different voices (of a woman and a man), a unique artistic vision of the feeling that comes from the depths of the human being and is capable of spiritual elevation, reaching its sublime shape in literature, which commits it to eternity.

Keywords: modern Romanian literature, Radu Stanca, poetry, love letters, poetic masks

Poate că nu există un caz mai interesant în literatura română în care măștile poeziei să se identifice într-atât cu măștile poetului însuși decât în cele două texte ale lui **Radu Stanca**, aparținând unor genuri diferite: poezia „Doti” și scrisoarea pe care, cu câteva zile înainte de căsătorie, i-o trimite Dorinei Ghibu (Doti), frumoasa actriță, marea, unica dragoste a vieții sale. De unde ideea acestei analogii – din autenticitatea scrisorii și din surprinzătoarea obiectivare a eului din creația lirică purtând numele femeii iubite, dar exprimând sublima stare de dragoste printr-o voce feminină de o sensibilitate autentică, amestecată cu note înalte, de frustă sinceritate, care trădează masca lirică. Nota comună a celor două texte, care le face inseparabile precum cele două fețe ale lui Janus Bifrons, este substratul arhetipal din care se nutrește ideea de iubire absolută și viziunea idealizată pe care o exprimă: androginul, reprezentare mitico-simbolică a dragostei, ființă duală, bărbat-femeie completându-se într-o unitate infrangibilă, fiecare exprimându-și, paradoxal, individualitatea, prin două voci care își cheamă jumătatea ca singur mod de a recupera dreptul la Paradisul pierdut. Ca și la Eminescu, acest lirism al măștilor reprezintă un apogeu creator de mare vibrație

și intensitate, pentru că spiritului descătușat de forța iubirii nu-i mai este suficientă o singură manifestare lirică, ci se desface într-o polifonie sentimental orchestrată și autentică în mod egal, până la a se confunda, într-un singur ton. Ceea ce îl desparte însă de predecesorul său literar este obsesia contopirii în Celălalt, puterea vizionară de a vedea nu numai ființa Iubitei drept „divină contopire între suflet și trup”, a cărei deplinătate îi conferă acel sentiment irepetabil al iubirii absolute, unice, de proporții colosale, ci și ființa Cuplului, în care femeia a turnat, ca într-o „amforă grecească” (metaforă a unei arhetipale frumuseți de început al lumii) focul, viața, fericirea, cu virtuți de liant indestructibil. Esențializând, ambele texte trimit la ideea unei reîncarnări în ființa androginică prin revelația Erosului purificator, a cărui putere esențială este aceea de a conferi celor ce se iubesc accesul în dimensiunea sublimă a existenței dincolo de fruntariile omenescului, într-o zonă a spiritului pur, metaforic exprimată prin „înălțimea cristalină”, nealterat de timpul și spațiul profan, „îndumnezeit”, acolo unde ea, „toată numai suflet” în toate detaliile, privirea, mersul de pasăre măiastră, zâmbetul, degetele, strângerea de mână, îl purifică pe iremediabilul împătimit de fericire

Radu Stanca si fetele

și îl topește apoi, la temperaturi extatice, ca o garanție a propriei împliniri, „prin toți porii”, metamorfozându-l într-o nouă, virginală, ardentă, efigie a Ființei complete.

Glasul bărbatului pe buzele căruia „se naște un jurământ sfânt” în fața Iubirii, declarată „cel mai sublim act al desăvârșirii”, are subtile acorduri feminine în fiecare moment al pateticei declarații de dragoste epistolare și chiar poate părea o emanație a unei stări pur feminine, la primul contact cu textul, obișnuiți fiind cu modulații stilistice și emoționale specifice mai degrabă sufletului feminin decât celui viril, masculin. Ai senzația, citind scrisoarea adresată Dorinei, că sunt rânduri scrise de o femeie îndrăgostită, capabilă de a-și antrena întreaga ființă lirică în această aventură ontologică a devenirii prin celălalt. Maturizarea se face sub imperiul unei transfigurări conștientizate în cele mai fine detalii, prin sublimare: limpezirea, purificarea, îndumnezeirea sunt trepte prin care Erosul captează energii aflate „în locașurile lăuntrice” ale celui îndrăgostit, care se cutremură din temelii și se regăsește, renovat la toate nivelurile ființei, într-o condiție existențială ideală, echivalentă *fericirii*. Principiu (re)generator, această stare aflată la limita extazului investeste cu sens profund devenirea, inclusiv ca resursă creatoare, generând o forță artistică excepțională. Femeia „completă”, percepută prin ochii celui care se închină „*făpturii ei de fum suav*”, e o *suma summorum* a trăsăturilor arhetipului feminin al zeiței, manifestare eterică a grației, întrupată în forme perfecte.

Poezia „Doti” exhibă, cu toate mijloacele lirismului subiectiv, o forță a expresiei și a emoției mai degrabă masculină, deși vocea lirică aparține, prin mărcile gramaticale din text, femeii. Cele două voci se împletesc cu atâta naturalețe, încât semnalele individuale se estompează în percepția cititorului neavizat. Imperativă de la început, poezia amintește, în prima strofă, de invocațiile cu care se deschid marile epeei, pătrunzând în sufletul cititorului ca printr-o

poartă masivă, la care se bate cu pumnii strânsi. Obsesia primordialului și a sacrului care își cere intrarea în lume e afirmată fără ezitare, în această ipostază iubirea e hierofanie capabilă să umple cu viață-cunoaștere și viață-credință lumea îndrăgostiților. Femeia este, în ochii bărbatului rătăcit în propriul său destin, „iluzie abstractă”, „sămânță din străvechiul Amon-Ra”, pe care el e chemat (principiul pasiv, yin, ca și la Eminescu) s-o aducă la viață, ca un Pygmalion demitizat care aduce la suprafață tumultul interior al femeii descoperind-o, cu palma aspră, viguros și neîntârziat, ca pe o Evă coborâtă pe pământ. Între cei doi, vâlul (aparența, iluzia) e singura barieră între cele două lumi pe care a se contopi ireversibil, având înscris, ca un stigmat, unul în trupul celui alt, destinul, iar actul „dumicării” (dacă ar fi să-l parafrazăm pe Arghezi) se petrece într-o tăcere pe care sângele – fluid vital care topește contrariile – o „înfiorează” susurând în noul „trunchi”. Ipoteza aceasta amintește, de eterica Mâyā din filozofia orientală, având toate trăsăturile ei, derivate din puterea de a se metamorfoza la granița dintre realitate și magie sacră, apanaj al divinităților femine înzestrate cu o forță de atracție erotică desăvârșită. În propria conștiință – oglindă, femeia apare idealizată și esențializată într-o efigie sacră, turnată în argint ce scânteie în raze lungi pe frunte (narcisism la prima vedere, dacă nu citim în spatele oglinzii ochiul „ascuns” al bărbatului îndrăgostit care scrie poezia!), conștientă de puterea seducției cu care conduce lumea. Ea își oferă mâna „cu palma desfăcută” (provocator, deci), pentru că ea însăși e Destinul prin care, bărbatul, descifrându-l, va „cunoaște și crede”, adică va deveni parte activă (yang) capabilă de revelație. În miezul tuturor prefacerilor și al tuturor irizațiilor spirituale, stă Inima, „străvechea” (anima și animus în același simbol tutelar), care învinge timpul printr-un „etern semnal”, nivelând orice opoziții, netezind orice asperități, ridicând ființa individuală la starea primordială, extatică, în afara oricărui

determinări și tipare limitative. Manifestarea Erosului implică acțiunea cutezătoare (metaforicul "furt"), e cunoaștere (iluminatoare, prin revelație) și credință, care aduce cu sine mântuirea, tradusă prin contopirea cu sacralul. Și în poem se manifestă aceeași tentație a idealizării trăsăturilor eroinei lirice, întrupată din substanță ezoterică ("O pulbere de-argint mă împresoară Și raze lungi pe frunte-mi cad mănunchi") și manifestată ca vibrație, prin urmare putând fi receptată plurisenzorial, ea însăși expresie a unui sincretism perceptiv supra-uman. În acest moment, se poate vorbi despre nașterea Artei înseși, la izvoarele primordiale în care omul, receptacul și mesager al Ideii, devine consubstanțial Demiurgului, prin puterea sa creatoare, aptă să întrupeze universul prin Logos. Ecuația acestui construct al ființei feminine contopeste, într-un singur nume, principiile cosmogonice primordiale, care îi dau unicitate. Dacă ar fi să configurăm un panteon al femeilor-muză care au inspirat marii creatori din literatura lumii, probabil că Doti n-ar trebui să lipsească.

Fără a fi abordat o perspectivă exegetică, ci mai degrabă una eseistică, sentimentală, închei cu convingerea că există, sau mai bine spus, ni se oferă, în calea pe care mergem spre înțelepciune, șansa unică de a descoperi în noi, prin celălalt, sămânța dumnezeiască din care am descins... Totul e, privind cu ochii închiși (cu acel ochi deschis în interior), într-o tăcere de început de lume, să simțim dorul, Dorul acela cu care Dumnezeu a creat Paradisul și a dat omului povestea, s-o spună mai departe, în șoaptă...

*Dă-mi la o parte vălul și privește!
Ești primul muritor care mă vezi.
Te-ai furișat în templul meu hoțeste
Și-acum, ajuns aici, cunoști și crezi.
Mă socoteai iluzie abstractă,
Sămânță din străvechiul Amon-Ra.
Și-azi când mă pipăi simți cum se contractă
În trupul meu de piatră inima.
Descoperă-mă toată, cu-ndrăzneală!
Și lasă-ți palma aspră și pe săni!
Așa cum stau aici, aproape goală,
Sunt mai frumoasă ca un imn păgân.
O pulbere de-argint mă împresoară
Și raze lungi pe frunte-mi cad mănunchi.
Tăcerea care-acum se înfioară
E sângele ce-mi susură pe trunchi.
Când ochii mi-s închiși, ciulesc urechea,
Iar când o-nchid pe ea, din ochi pândesc.
Bagă de seamă! Inima, străvechea,
Ca pe-un etern semnal, mi-o urmăresc!
Streinule intrat aici hoțeste!
Hoinarule căzut în mreaja mea!
Ia-mi palma desfăcută și citește:
Nu soarta mea e-n ea, ci soarta ta! ("Doti")*

„Doti, draga mea... Sunt tot numai așteptare, numai dor de tine. Un singur gând, o singură râvnă: aceea de a fi, din nou, aproape de tine, aproape de îmbrățișarea ta, de apa vie a buzelor tale – mereu dorindu-te, mereu setos de frumusețea ta fără asemănare. Iată! Peste câteva zile vei fi soția mea. La acest gând, cele mai pure zone ale spiritului se deschid înainte-mi – și stau ca în fața celui mai sublim act al desăvârșirii. Un jurământ sfânt mi se naște pe buze, acum în preajma mării împliniri, și totul se leagă de azi înainte, pentru mine, de acest jurământ. Lui voi închina ceea ce e mai bun în mine îndeplinirii lui – căci jur să mă închin cu totul pentru fericirea ta; să-mi dăruiesc toate puterile inimii idealurilor tale; să sfințesc cu sânguință altarul căsniciei noastre cu harul celei mai dumnezeiești iubiri. Fericirea mea nu are hotare; ea cuprinde, de la o margine la alta, universal – pretutindeni e numai ea; sunt învăluit în strălucirea bucuriei mele nelimitate. Aripă să am și nu aș putea urca mai sus decât înălțimea cristalină de la care privesc acum, în față, viitorul. Toate s-au limpezit în mine, s-au purificat – am devenit un om nou. Și mă îndrept, cu fruntea sus, spre treptele pe care mă vor conduce mâinile tale blânde și înțelegătoare; privirile tale adânci, încărcate de viața pe care cu generozitate o răspândești în trupul și sufletul meu. Ești, de acum înainte, înțelesul meu cel mai intim. Ești sensul meu adevărat – și dincolo de orice granițe terestre ești îndumnezeirea mea; mântuirea mea. Cu tine dobândesc nu numai un rost, dar și un loc printre binecuvântații lumii – căci tu îmi aduci fericirea. (...) Vrând să te merit, voi frământa toate puterile spiritului meu – voi lupta cu nesăbuirile mele, cu infernurile mele; îmi voi limpezi căutățile, voi munci cu pasiune. Vrând mereu să te cuceresc, voi căuta să devin – te voi avea mereu în față, ideal luminos, pe care mă vopi strădui întruna să-l dobândesc. (...) Mă voi cărmui după tine, precum corăbierul după steaua polară. (...) Și nu mai cunosc nimic altceva decât chipul tău. Nu mai șoptesc alt cuvânt decât numele tău, ce mi te aduce mereu, cu putere magică, în ochii sufletului – ești permanent în mine, ai pătruns în locașurile mele lăuntrice prin toți porii ființei mele; îți simt neîncetata fâptura ta de fum suav, îți ascult mereu glasul, legănător și darnic, ca un clopot de mare sărbătoare; îți văd ochii adânciți între neguri de bună tristețe; îți cuprind cu palmele nerăbdătoare hulumii sânilor, ferecați parcă dintr-un pătimaș zbor; îți cercetez cu copilărească uimire merele de pe marmora umerilor, linia plină de grație, ca o amforă greacă, a trupului tău – și-mi plec buzele, draga mea, pe marginea acestei amfore și te beau în mine pe tine; te beau cu toată frumusețea ta, cu tot trupul. Fiindcă de acolo, din adâncul sufletului tău, vine marea ta frumusețe; – chipul tău, trupul tău sunt reflexul direct al sufletului. Și ești frumoasă, iubito, pentru că ești toată numai suflet; suflet e privirea ta, suflet e mersul tău de pasăre măiastră, suflet e zâmbetul tău, suflet sunt degetele tale și strângerea ta de mână. Într-un sufletul tău și trupul tău au căzut toate obstacolele – divina lor contopire e desăvârșită. Și te iubesc pentru că ești deplină. Și te chem, pentru că vreau să mă îndeplinești; te chem, te chem neîncetat, tu, lumina mea, viața mea, împlinirea mea. Al tău, Radu.“